

ЕТАПИ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена розгляду етапів навчання майбутніх учителів англійської мови професійно спрямованого аудіювання. Здійснюється аналіз існуючих класифікацій вправ та етапів у навчанні аудіювання. Обґрунтовується залучення вступного етапу навчання. Надається визначення мети і характеристика кожного з етапів навчання професійно спрямованого аудіювання. Зазначаються навички й уміння, формування та розвиток яких відбувається на певному етапі. Наводяться характеристики вправ кожного з етапів навчання.

Ключові слова: етапи навчання, вступний етап, підготовчий етап, етап власне в аудіювання, група вправ, навички й уміння, професійно спрямоване аудіювання, майбутні вчителі англійської мови.

В умовах динамічних змін інформаційно-технологічного суспільства кінцевою метою навчання іноземних мов у мовному вищому навчальному закладі є розвиток особистості вчителя, готового брати участь в іншомовному міжкультурному спілкуванні та який здатен навчити цьому своїх учнів. Ця мета реалізується шляхом формування міжкультурної комунікативної компетенції із урахуванням професійного компоненту [1, 16] одним із компонентів якої є комунікативно-професійна компетенція. Саме ця компетенція є професійно значущою для майбутніх вчителів іноземної мови, оскільки закладає основу професійного володіння іноземною мовою та передбачає оволодіння іноземною мовою як засобом навчання іншомовного спілкування учнів та організації навчально-професійного та педагогічного спілкування. Структурними компонентами комунікативно-професійної компетенції є система знань, навички й уміння користуватися цими знаннями для вирішення завдань міжкультурного спілкування у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Так, професійними вміннями в аудіюванні є вміння сприймати на слух та розуміти доповіді, лекції та виступи, пов'язані з майбутньою спеціальністю "Методика навчання іноземних мов". Отже, можемо зробити висновок, що професійно спрямоване аудіювання є процесом сприйняття на слух і розуміння аудитивних повідомлень – доповідей, лекцій, виступів, пов'язаних із майбутньою спеціальністю; також передбачається ведення конспекту фахової аудитивної інформації, що сприймається на слух.

Досягнення високого рівня сформованості навичок і вмінь аудіювання, як й інших видів мовленнєвої діяльності, неможливе без спеціально створеної системи вправ, оскільки окремі вправи, не організовані в систему, не можуть гарантувати ефективність навчання. Але перед розробкою системи вправ ми вважаємо за необхідне розглянути етапи навчання професійно спрямованого аудіювання. Отже, метою нашої статті є визначення етапів навчання професійно спрямованого аудіювання, а саме встановлення кількості етапів, їх мети, особливостей видів і типів вправ, які будуть використовуватися на кожному з етапів.

Як показав аналіз методичної літератури, серед підходів до проблеми класифікації вправ та етапів у навчанні аудіювання в методичній літературі найбільш поширеним є виділення двох етапів: підготовчого етапу до аудіювання та етапу власне в аудіюванні [2; 5; 6; 7; 8; 10]. Відповідно, вправи для навчання аудіювання поділяються на підготовчі до аудіювання та вправи в аудіюванні. Розглянемо більш детально зазначені етапи.

Підготовчий етап є важливим в навчанні аудіювання, оскільки створює основу та засоби здійснення мовленнєвої діяльності. Хоча підготовчі вправи цього етапу ще не виступають мовленнєвою діяльністю [8, 82]. За своєю суттю цей етап забезпечує технічний або операційний бік аудіювання. Вправи на цьому етапі призначені для зняття лінгвістичних та психологіч-

них труднощів смислового сприймання та розвитку вміння логіко-смислової обробки знаків більш низького рівня – від слів до мікротекстів [2; 3]. Навчальним матеріалом підготовчого етапу в аудіювання речення або мікроаудіотексти – найменші мовленнєві одиниці навчання саме аудіювання як такого, а не фонетики, граматики, лексики для нього [10, с.155].

Таким чином, мета підготовчого етапу в аудіюванні полягає у подоланні труднощів мовного та психологічного характеру та формуванні відповідних мовленнєвих навичок. Стосовно навчання професійно спрямованого аудіювання, вправи на цьому етапі призначені для зняття мовних труднощів, наприклад, вправи у впізнаванні слів-маркерів, які допомагають встановити основну та важливу інформацію в реченні, засобів міжфразового зв'язку, ознайомлення із фаховою лексикою, скороченнями та аббревіатурами, доцільними для використання під час ведення конспекту.

Вправи для зняття труднощів психологічного характеру мають на меті розвиток механізмів аудіювання, а саме мовленнєвого слуху, аудитивної пам'яті, осмислення, імовірного прогнозування. У системі вправ з навчання професійно спрямованого аудіювання ми пропонуємо на цьому етапі вправи, які мають на меті розвиток механізму імовірного прогнозування – формування вміння мовної антиципації, розвиток інтонаційного слуху, а саме розпізнавання низхідного та висхідного тонів для визначення меж речення.

Щодо характеристик: вправи на підготовчому етапі є вмотивованими, переважною мірою умовно-комунікативними, рецептивними та рецептивно-репродуктивними – однак ми не виключаємо наявність рецептивно-репродуктивних вправ; повністю та частково керованими; за режимом виконання – індивідуальними та фронтальними, у парах, у малих групах [9].

Другим у навчанні аудіювання є етап власне в аудіюванні, спрямований на розвиток умінь аудіювання як виду мовленнєвої діяльності. До цього етапу входять вправи в аудіюванні, або діяльнісні вправи (*термін О.Б.Тарнопольського, 2005*) [10]. Такі вправи є комунікативними за своєю суттю, спрямованими на формування вмінь сприймати та розуміти мовлення в умовах, наближених до природного мовленнєвого спілкування, тобто без опор, підказки у вигляді попереднього ознайомлення з ситуацією чи темою, у природному темпі мовлення, значної тривалості [2].

У зв'язку із цим навчання аудіювання під час етапу власне в аудіюванні відбувається на рівні цілого аудіотексту значного обсягу та інформаційного навантаження.

Щодо інших характеристик, діяльнісні вправи є частково та мінімально керованими за рівнем керування; виконуються індивідуально, фронтально, в малих групах, у парах.

Але, на нашу думку, у процесі навчання майбутніх учителів іноземної мови професійно спрямованого аудіювання до зазначених етапів необхідно додати ще і вступний етап. Необхідність виділення вступного етапу зумовлюється особливостями запропонованої системи вправ для навчання професійно спрямованого аудіювання, а саме відмінними рисами аудитивного матеріалу, на базі якого здійснюється фахове навчання. Під час вступного етапу студентам – майбутнім вчителям іноземної мови доцільно надати пояснення цілей курсу, особливостей мовного оформлення методичного аудитивного фахового повідомлення, особливостей сприйняття на слух та розуміння аудитивної інформації взагалі та аудитивних повідомлень з майбутнього фаху зокрема. До того ж, студенти будуть ознайомлені з основами ведення конспекту почутого аудіоповідомлення як супутнього вміння до професійно спрямованого аудіювання.

Отже, враховуючи зазначені вище положення, у системі вправ для навчання майбутніх вчителів іноземної мови професійно спрямованого аудіювання нами були виділені три етапи навчання – вступний, підготовчий до аудіювання та власне в аудіюванні.

Вправи запропонованої системи виконуються на трьох рівнях – речення, понадфразової єдності / мікроаудіотексту, тексту. Оскільки процес навчання професійно спрямованого аудіювання передбачає наявність трьох етапів, відповідно кожен етап співвідноситься із окремою підсистемою вправ, яка, в свою чергу, поділяється на групи. Кожна з цих груп

спрямована на подолання окремої труднощі, з якою зустрічається реципієнт при аудіюванні адитивного повідомлення з майбутнього фаху та, відповідно, на формування окремого уміння [5, 65-66].

Розглянемо детальніше цілі етапів навчання, їх зміст, підсистеми вправ, які співвідносяться з етапами, групи вправ, що до них входять, типи та види вправ і власне приклади вправ.

Перший етап навчання майбутніх учителів іноземної мови професійно спрямованого аудіювання є вступним. Мета вступного етапу – ознайомлення студентів з цілями навчання професійно спрямованого аудіювання, особливостями сприймання на слух методичного фахового адитивного повідомлення та основами ведення конспекту лекцій.

До цього етапу ми включили групи вправ:

1) в обговоренні проблематики навчання аудіювання взагалі та професійно спрямованого аудіювання в мовному вищому навчальному закладі зокрема та евристичні бесіди з метою актуалізації знань студентів з питань навчання та посилення їх мотивації до навчання;

2) в аудіюванні методичного фахового аудитивного повідомлення та ознайомленні студентів з основами ведення конспекту почутої аудитивної інформації.

Другий етап навчання професійно спрямованого аудіювання є *підготовчим до аудіювання*. Цей етап формування навичок та вмінь професійно спрямованого аудіювання співвідноситься із групою підготовчих вправ. Метою цього етапу є підготовка реципієнта до аудіювання методичного фахового адитивного повідомлення, для здійснення чого під час виконання вправ відбувається зняття труднощів психологічного та мовного характеру (фонетичних, лексичних, граматичних) і формування навичок, вмінь, сприйняття на слух та розуміння мовних одиниць на рівні речення та мікроаудіотексту.

До цього етапу ми включили некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні рецептивні й рецептивно-репродуктивні вправи, повністю та частково керовані, за режимом виконання вправи – індивідуальні, у парах, фронтальні.

У групі підготовчих до аудіювання вправ виділяються групи вправ, кожна з яких спрямована на вирішення проблеми зняття окремих труднощів мовного і психологічного характеру та формування відповідної окремої навички або вміння.

Через це ми виділили такі групи вправ:

ПА (Підготовчі до Аудіювання) 1 – група вправ, спрямована на формування навички виділяти межі речення (власне розвиток інтонаційного слуху – розпізнавання висхідного та низхідного тонів);

ПА 2 – група вправ, спрямована на формування навички виділяти важливу інформацію в реченні за допомогою інтонації та слів-маркерів;

ПА 3 – група вправ, спрямована на формування навички розпізнавати окремі ЛЮ та їх граматичні форми, здогадуватися про значення незнайомих або непочутих слів – тобто формування мовної здогадки, уміння здогадуватися про значення нового мовного матеріалу;

ПА 4 – група вправ, спрямована на формування навички впізнавання ЗМЗ із такими функціями: зазначення причини та наслідку, контрастування, перерахування, додавання інформації, класифікація або упорядкування інформації, посилення;

ПА 5 – група вправ, спрямована на формування уміння вилучати основну інформацію із речення для конспектування її;

ПА 6 – група вправ, спрямована на формування уміння використовувати абрєвіатури та власні скорочення;

ПА 7 – група вправ, спрямована на ознайомлення з основами ведення лінійного та розгалуженого конспекту методичного фахового аудитивного повідомлення;

ПА 8 – група вправ, спрямована на формування навички розпізнавати слова-маркери, що сигналізують про структуру лекції – вказують на вступну частину, основну частину та заключну частину.

Третій – завершальний етап власне в аудіюванні спрямований на формування та вдосконалення вмінь професійно спрямованого аудіювання. На цьому етапі ми виділили діяльнісну групу вправ – вправ в аудіюванні, яка в свою чергу поділяється на такі групи вправ:

ВА (Власне в Аудіюванні) 1 – група вправ, спрямована на формування уміння визначити основні та додаткові положення лекції, виділити деталі, які несуть вагоме інформаційне навантаження,

ВА 2 – група вправ, спрямована на формування уміння ігнорувати деталі, які не несуть важливого інформаційного навантаження;

ВА 3 – група вправ, спрямована на формування уміння розпізнавати надлишкову інформацію;

ВА 4 – група вправ, спрямована на формування уміння розуміти приклади, пояснення та інші “відхилення”;

ВА 5 – група вправ, спрямована на формування уміння аналізувати частину лекції за такими показниками: виділення теми частини лекції, місце цієї частини у цілісній структурі лекції, значення кожного параграфу, значення видів міжфразового зв’язку.

Крім того, оскільки діяльнісні вправи представляють собою реалізацію мовленнєвої діяльності, згідно зі структурою роботи з аудіотекстом, всередині кожної групи можна виділити передтекстові, текстові та післятекстові вправи.

До групи вправ в аудіюванні ми включили умовно-комунікативні та комунікативні рецептивні та рецептивно-репродуктивні вправи із частковим і мінімальним рівнем керування, за режимом організації роботи – індивідуальні, у парах, фронтальні.

Зобразимо виділені етапи та групи вправ у табл. 1

Таблиця 1

Етапи та вправи для навчання професійно спрямованого аудіювання

Назва етапу	Вступний етап	Етап підготовки до аудіювання	Етап власне в аудіюванні
Мета етапу	ознайомити студентів із метою навчання ПСА, особливостями сприймання на слух лекцій як основного виду ФАП та основами ведення конспекту лекцій	зняти в реципієнта труднощі психологічного та мовного (фонетичні, граматичні, лексичні) характеру та формувати окремі вміння ПСА	продовжувати розвивати вміння ПСА
Типи вправ	умовно-комунікативні та комунікативні рецептивні й рецептивно-репродуктивні	некомунікативні, умовно-комунікативні, комунікативні рецептивні та рецептивно-репродуктивні	умовно-комунікативні та комунікативні рецептивні, рецептивно-репродуктивні
Види вправ	в аудіюванні, обговоренні заповненні таблиці	в аудіюванні, обговоренні, заповненні таблиці виконанні тесту альтернативного вибору	в аудіюванні обговоренні відповіді на запитання виконанні тесту альтернативного вибору
Рівень керування	частковий та мінімальний	повний та частковий	частковий та мінімальний
Рівень повідомлення	рівень речення та мікроаудіотексту	рівень речення та мікроаудіотексту	рівень цілого аудіотексту

Висновки. Формування в майбутніх вчителів англійської мови навичок й умінь професійно спрямованого аудіювання є важливою складовою їх професійної підготовки та майбутньої діяльності за фахом. Досягнення високого рівня сформованості навичок й умінь можливе лише за допомоги чіткої системи навчання. Навчання професійно спрямованого аудіювання доцільно проводити у три етапи: вступний етап, підготовчий етап до аудіювання та етап власне в аудіюванні.

Після визначення етапів у навчанні майбутніх вчителів англійської мови професійно спрямованого аудіювання, визначення мети і наповнення кожного етапу, подальший напрям дослідження ми вбачаємо у розробці комплексу вправ та моделі навчання.

Список літератури:

1. **Бориско Н.Ф.** Структура и содержание коммуникативно-профессиональной компетенции у будущих учителей иностранного языка / Н.Ф. Бориско // Теоретичні питання освіти та виховання: Зб. наук. праць. – К.: КНЛУ, 2001. – № 17. – С. 16-19.
2. **Гез Н.И.** Типология упражнений и организация обучения аудированию в школе с преподаванием ряда предметов на иностранном языке / Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 6. – С. 19 – 24.
3. **Елухина Н.В.** Интенсификация обучения аудированию на начальном этапе. / Н.В. Елухина // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 6. – С.15-19.
4. **Елухина Н.В.** Обучение аудированию в русле коммуникативно ориентированной методики / Н.В. Елухина // Иностранные языки в школе. – 1989. – №2. – С.28-36.
5. **Захарова С.Л.** Обучение аудированию фабульных текстов на английском языке в 5-6 классах общеобразовательной школы: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. / Світлана Леонідівна Захарова. – Київ, 1983. – 191 с.
6. **Захарова С.Л.** Обучение аудированию на английском языке / С. Л. Захарова // Обучение речевой деятельности на английском языке в школе: Пособие для учителей / [Укл. Н. К. Скляренко, Е. И. Онищенко, С. Л. Захарова]. – К.: Рад. школа, 1988. – С. 72 – 104.
7. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
8. **Метьюлкіна О.Б.** Індивідуалізація навчання аудіювання учнів І класу середньої школи з поглибленим вивченням англійської мови.: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Оксана Борисівна Метьюлкіна. – Київ, 1996. – 226 с.
9. **Петранговська Н.Р.** Навчання студентів фізико-математичних факультетів професійно спрямованого монологу-міркування на основі англомовних фахових автентичних аудіотекстів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Наталія Романівна Петранговська. – Київ, 2005. – 287 с.
10. **Тарнопольський О.Б.** Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у мовному закладі освіти: Навчальний посібник. / Олег Борисович Тарнопольський. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2005. – 248 с.

Е.Ю. Бочкарева

ЭТАПЫ ОБУЧЕНИЯ АУДИРОВАНИЮ ЗА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ НАПРАВЛЕНИЕМ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Статья посвящена рассмотрению этапов обучения будущих учителей английского языка профессионально направленного обучения. Проводится анализ существующих упражнений и этапов в обучении аудированию. Обосновывается использование вступительного этапа обучения. Определяется цель и характеристика каждого из этапов обучения професси-

онально направленного аудирования. Отмечаются навыки и умения, формирование и развитие которых происходит на определенном этапе. Приводятся характеристики упражнений каждого из этапов обучения.

Ключевые слова: этапы обучения, вступительный этап, подготовительный этап, этап собственно в обучении, группа упражнений, навыки и умения, профессионально направленное аудирование, будущие учителя английского языка.

O.Y. Bochkariova

STAGES OF TEACHING LISTENING FOR SPECIFIC PURPOSES OF FUTURE ENGLISH TEACHERS

The article focuses on the consideration of the stages of teaching future English teachers listening for specific purposes. The analysis of existing exercises and stages of teaching listening has been carried out. The use of the introductory stage has been justified. The aim and characteristics of each stage of the teaching listening for specific purposes have been specified. The habits and skill which are formed at a specific stage have been defined. The characteristics of exercises of each stage have been given.

Key words: stages of teaching, introductory stage, stage of preparation for listening comprehension, stage of listening, habits and skills, groups of exercises, listening for specific purposes, future English language teachers.

